

Zajímavé botanické nálezy z regionu severní Moravy a Slezska II.

Vítězslav Plášek & Šárka Cimlová [eds.]

Interesting botanical findings in the area of Northern Moravia and Silesia II.- Čas. Slez. Muz. Opava (A), 57: 271-275, 2008.

Abstract: Interesting regional botanical findings recorded in 2008 are presented in the paper. Each contribution is briefly commented. Threatened categories are given.

Keywords: Interesting findings, threatened species, bryophytes, vascular plants, Moravia, Silesia

Úvod

Druhá část našeho seriálu je věnována zajímavým nálezům z regionu severní Moravy a Slezska za rok 2008.

Príspevky jsou řazeny systematicky (mechorosty, cévnaté rostliny) a v jednotlivých kategoriích následně abecedně. Nomenklatura cévnatých rostlin je uvedena podle práce: Kubát et al. (2002), mechorostů podle: Kučera & Váňa (2005). Za vědeckým názvem druhů jsou v hranatých závorkách uváděny kategorie ohroženosti nejprve celostátní - pro cévnaté rostliny podle Procházky (2001), pro mechorosty podle Kučery & Váni (2005) - a následně i regionální (pro cévnaté rostliny podle Sedláčkové & Pláška 2005).

Seznam zajímavých nálezů

Mechorosty (*Bryophyta*)

Orthotrichum striatum Hedw. [LR-nt]

- leg. V. Plášek 29. 9. 2008 (herb. OP)

Lokalita: Moravskoslezské Beskydy, Národní přírodní rezervace Mionší, vrchol Menšího vrchu, lok. „Velká polana“, 880 m n.m., WGS 84: N= 49°32'10“, E= 18°39'29“.

Ekologie: jediná zaznamenaná populace rostla na kmeni *Fagus sylvatica*, vertikálně ve výšce od 150 cm, expozice: SZ.

- leg. V. Plášek & S. Wierzcholska 4. 10. 2008 (herb. OP)

Lokalita: Králický Sněžník,

a) mezi obcí Horní Morava a vrcholem hory Klepý, cca. 950 m JVV vrcholu Klepého, 865 m n.m., WGS 84: N= 50°08'88“, E= 16°47'63“.

Ekologie: roztroušeně v malých populacích na kmeni *Acer pseudoplatanus*, vertikálně ve výšce od 60 do 400 cm, expozice: JV a SZ.

b) 1,6 km J od vrcholu hory Malý Sněžník, horní část Hlubokého potoka, lok. Zbojnická chata, 984 m n.m., WGS 84: N= 50°10'60“, E= 16°48'85“.

Ekologie: jediná populace rostoucí šikmo na kmeni *Acer pseudoplatanus* ve výšce 250-300 cm, expozice: S.

Krátký komentář k nálezům: první nález tohoto epifytický mechu v masívu Králického Sněžníku

a znovu potvrzení tohoto regionálně vzácného druhu v NPR Mionší (cf. Plášek 2005). Druh roste většinou vtroušeně mezi jiné zástupce rodu *Orthotrichum*, nejčastěji jej lze najít v populacích *O. speciosum*.

Cévnaté rostliny (*Tracheophyta*)

Anchusa officinalis L. [C4a, A2]

- leg. D. Hlišnikovský 2. 6. 2008 (herb. FMM)

Lokalita: Ostravská pánev, Ostrava-Kunčice, zřídka na severních násepech žel. nádraží, 250 m n.m., WGS 84: N=49°47'38", E=18°17'30".

Krátký komentář k nálezu: v doprovodu taxonů - *Potentilla argentea*, *P. intermedia* a *P. norvegica* roste tento termofyt řídké v kolejisti nádraží Ostrava-Kunčice. Tímto nálezem je možno přeradit tento druh z kategorie nezvěstných druhů regionálního červeného seznamu do nižší kategorie ohrožení.

Bromus japonicus Thunb. [C4a, C2]

- leg. D. Hlišnikovský & P. Chytil 15. 8. 2008 (herb. FMM)

Lokalita: Ostravská pánev, Český Těšín, roztroušeně na jižním okraji železničního nádraží, 270 m n. m., WGS 84: N=49°44'24", E=18°37'24".

Ekologie: železniční násypy

Krátký komentář k nálezu: mezi běžnými sveřepy *Bromus hordeaceus*, *B. tectorum* a *B. sterilis* se lze doposud, především na nádražích, setkat se vzácnějším sveřepem japonským (*B. japonicus*). V Českém Těšíně má tento druh jedno z mála svých nalezišť - zde na severovýchodě České republiky. Doprovází jej tu *Galeopsis angustifolia*, *Hieracium aurantiacum*, *Odontites vernus* subsp. *serotinus*, *Verbena officinalis*, *Vicia grandiflora* a jiné.

Calamagrostis pseudophragmites (Haller fil.) Koeler [C1, C1]

- leg. D. Hlišnikovský 10. 7. 2008 (herb. FMM)

Lokalita: Podbeskydská pahorkatina, Jablunkov, levý břeh řeky Olše 1 km před soutokem s říčkou Lomnou, 400 m n. m., WGS 84: N=49°34'04", E=18°46'22".

Ekologie: břehy a šterkové náplavy

Krátký komentář k nálezu: třtinu pobřežní (*Calamagrostis pseudophragmites*), dříve typického průvodce šterkonosných toků Beskyd i Podbeskydí, lze doposud spatřit nejen v povodí řek Ostravice, Morávky či Bečvy, nýbrž též na řece Olši, a to až po město Třinec. Spolu s ní hostí šterkové náplavy také vzácné vrby – vrbu hlošinovitou (*Salix elaeagnos*), Lýkovcovou (*S. daphnoides*) a též vrbovku rozmarýnolistou (*Epilobium dodonaei*).

Centaurium pulchellum (Sw.) Druce [C2, C1]

- leg. D. Hlišnikovský 12. 7. 2008 (herb. FMM)

Lokalita: Podbeskydská pahorkatina, Staříč, rybníček 1,15 km jz. od kostela ve středu obce 330 m n. m., WGS 84: N=49°40'38", E=18°15'54".

Ekologie: obnažená zemina pod upravenou rybníční hrází

Krátký komentář k nálezu: Shrnutím svrchní vrstvy půdy na ploše ca 15 x 15 m z pod hráze malého rybníčku při skládce komunálního odpadu u Staříče vznikla před několika lety plocha obnažené vlhké uježděné zeminy. Tu následně pozvolna osídlily konkurenčně méně zdatné druhy rostlin, mezi nimiž našly vhodné podmínky i úporek hrálovitý (*Kickxia elatine*) a cca tisícová populace zeměžlučí spanilé (*Centaurium pulchellum*), s podobně zde na lukách hojnou zeměžlučí okolíkatou (*Centaurium erythraea*). Na okraji této plochy byla zároveň zaznamenána i jehlice rolní (*Ononis arvensis*).

Drosera anglica Huds. [C1, A1]

- leg. D. Hlisenikovský & P. Chytil 30. 8. 2008 (herb. FMM)

Lokalita: Moravskoslezské Beskydy, Dolní Lomná, středová část severní sjezdové trati „Severka“, 860 m n.m., WGS 84: N=49°31'1“, E=18°42'36“

Ekologie: svahová prameniště na sjezdové trati

Krátký komentář k nález: Moravskoslezské Beskydy nejsou považovány za areál přirozeného rozšíření rosnatky anglické (*Drosera anglica*). Její překvapivý nález byl učiněn při mapování rozšíření sítiny kostrbaté (*Juncus squarrosus*) po Beskydech. Objevna byla ve středové zrašelinělé části severní sjezdové trati Severky, a to v počtu jednoho tuctu fertilních exemplářů, v populaci rosnatky okrouhlolisté (*D. rotundifolia*). Ačkoliv mnohé naznačuje možnost jejího spontánního výskytu (zanesení), popularita karnivorních druhů rostlin mezi pěstiteli, a jejich nedávné snahy introdukovat tyto druhy rostlin nejen v kraji Moravskoslezském - tuto variantu znevěrohodňují. Spolu s již zmíněnými na lokalitě rostly také druhy: *Huperzia selago*, *Epilobium obscurum* a *E. palustre*.

Leersia oryzoides [C3, C3]

- not. M. Duchoslav 12. 9. 2008

Lokalita: Hornomoravský úval, Přerov-Michalov, 250 m SV od mostku přes Bečvu, 210 m n. m., souřadnice WGS 84: N=49°27'34“, E=17°27'57“.

Ekologie: bažinatý severní okraj menší laguny [vzniklé odtěžením štěrkopísky ve 2. polovině 20. století]

Krátký komentář k nález: *Leersia oryzoides* patřila vždy mezi vzácné druhy mokřadní vegetace střední Moravy. Podpěra (1911) ji v Květeně Hané udává jen z okolí Olomouce [hojně u Černovíra (Makowsky), Bystrovan (Mik)] a Prostějova [u Krasické strouhy], a v Květeně Moravy (Podpěra 1925) doplňuje její výskyt o rybník u všetuského cukrovaru u Holešova. Na Přerovsku byla s jistotou zaznamenána pouze „...v pobřežních porostech zblochanu *Glyceria aquatica* a ostřice *Carex gracilis* přerovského rybníku...“ na levém břehu Bečvy (Pokluda 1959). Nově objevená lokalita leží jen cca 500 m SV od Pokludovy lokality, dnes tzv. Městského rybníku. Recentní výskyt tajničky na pobřeží Městského rybníku jsem blíže neověřoval, vzhledem k vodohospodářským úpravám blízkého okolí je však možné, že došlo k jejímu vymizení na této historické lokalitě. Velikost populace na nové lokalitě v době nálezů byla cca 300 ramet na ploše cca 15 m². Jedná se patrně o jedinou recentní lokalitu druhu na Přerovsku, protože ani nedávný podrobný průzkum NPR Žebračka (Hradílek & Duchoslav 2007) ani průzkum porostů rákosin a vysokých ostřic v Hornomoravském úvalu (Hanáková & Duchoslav 2002, 2003a, 2003b) neuvádějí její recentní výskyt z okolí nálezů.

Lycopsis arvensis L. [C4a, C3]

- leg. Z. Vrabel 1. 5. 2008 (herb. FMM)

Lokalita: Nízký Jeseník (Melčská vrchovina), Melč, 300 m VJV vrcholu Hůřečka (524 m n. m.) na okraji pole v kultuře řepky roztroušeně, 500 m n. m., WGS 84: N=49°51'32“, E=17°45'20“

Ekologie: úvrať pole s řepkovou kulturou

Krátký komentář k nález: Prlina rolní (*Lycopsis arvensis*) se vyskytuje na jižně orientovaném, mírném, vysychavém svahu na okraji pole v kultuře řepky olejné jako plevel. Spatřena byla v počtu nejméně dvaceti jedinců společně s dalšími plevelnými druhy, například, *Capsella bursa-pastoris*, *Cirsium arvense*, *Euphorbia helioscopia*, *Sherardia arvensis*, *Sinapis arvensis*, *Stellaria media*, *Thlaspi arvense*, *Veronica persica*, *Viola tricolor* a jinými.

Moneses uniflora (L.) A. Gray [C1, C1]

- not. D. Dvořák et H. Deckerová 15. 7. 2008

Lokalita: Hrubý Jeseník, Malá kotlina, asi 600 m JJV vrcholu Velkého Máje, 1210 m n.m., souřadnice WGS

84: N=50°02'27", E=17°12'48".

Ekologie: na holém jehličí na břehu potůčku ve vlhké smrčíně, ve společnosti *Stellaria nemorum*, *Viola biflora*, *Luzula sylvatica*, *Vaccinium myrtillus*, *Myosotis* sp.

- not. D. Dvořák 4. 8. 2008 et 12. 10. 2008

Lokalita: Hrubý Jeseník, v horní části svahu při jižním okraji Velké kotliny, asi 1,6 km ZJZ vrcholu hory Temná, asi 1230 m n.m., souřadnice WGS 84: N=50°03'09", E=17°14'13".

Ekologie: ve vlhké humózní horské smrčíně, na holém jehličí, místy ve společnosti *Primula elatior*, *Trollius altissimus*, *Luzula sylvatica*, *Chaerophyllum hirsutum*, *Viola biflora*.

Krátký komentář k nálezům: na lokalitě v Malé kotlině byly nalezeny 2 kvetoucí a jedna odkvetlá rostlina a asi 20 sterilních listových růžic, ve Velké kotlině tvoří jednováček řídký souvislý porost na ploše několika desítek metrů čtverečných, čítající tisíce rostlin.

***Potentilla recta* L. [C4a, C2]**

- not. P. Chytil et D. Hlisenkovský 11. 4. 2006, leg. D. Hlisenkovský 21. 9. 2008 (herb. FMM)

Lokalita: Podbeskydská pahorkatina, Měrkovice, sečené louky jižních až západních svahů vrchu Strážnice, 480 m n.m., WGS 84: N=49°35'42", E=18°14'16"

Ekologie: svahová semixerotermní sečená louka

Krátký komentář k nálezu: Komplex od jihu na západ exponovaných stráňí – luk, pastvin, remízků, políček a úhorů, vrchu Strážnice hostí mnohé dnes v krajině zřídka dny jako: *Centaureum erythraea*, *Ononis arvensis*, *Orchis mascula*, *Silene noctiflora*, *Thlaspi perfoliatum* a jiné. Mezi nimi též patrně jedinou dnes známou populaci mochny vzpřímené (*Potentilla recta*) v Podbeskydské pahorkatině, v rámci Moravskoslezského kraje.

***Thelypteris palustris* Schott [C3, C1]**

– leg. Z. Hradílek 9.8.2007 a 9.9.2008, det. Z. Hradílek (herb. OL)

Lokalita: Přerov, místní část Předmostí, lok. „Rybníky“ ve směru k Dluhonicím, 210 m n.m., souřadnice WGS 84: N=49°27'86", E=17°25'61".

Krátký komentář k nálezu: kapradiník bažinný roste v obtížně přístupné rákosině se stromovitými vršami při S okraji hlavního rybníka. Populace kapradiníku čítá nejméně 30 trsů, rostliny jsou sterilní. Z okolí Přerova druh nebyl dosud známý. Na střední Moravě je jen několik historických údajů o výskytu kapradiníku – Rymická olšina u Holešova (Gogela in Podpěra 1911) a bažiny severně Olomouce (Podpěra 1911). V současnosti druh roste nejbližší asi u Ratiboř v Hostýnských vrších (Dančák 2001) a u Choryně v Pobečví (Dančák 2001).

***Valerianella rimosa* Bast. [C2, C1]**

- leg. D. Hlisenkovský & P. Chytil 10. 7. 2008 (herb. FMM)

Lokalita: Podbeskydská pahorkatina, Smilovice, 400 m jižně hřbitova, roztroušeně v řepkovém poli na hranici CHKO Beskydy, 380 m n. m., WGS 84: N=49°39'19", E=18°34'14".

Ekologie: řepkové pole

Krátký komentář k nálezu: Nález kozlíčku štěrbinatého (*Valerianella rimosa*) ve Smilovicích je pro severní obvod Moravskoslezských Beskyd po několika desetiletích hned třetím v pořadí (Oldřichovice leg. Hlisenkovský, 2007; Bocanovice leg. Skarka, 2007). V řepkovém poli byl zpozorován roztroušeně pospolu s jinými vzácnějšími plevely, jako jsou *Aphanes arvensis*, *Cyanus segetum* a *Valerianella dentata*. Tímto se lze domnívat, že býval dříve spíše přehlíženým druhem, nežli v Podbeskydách zcela scházejícím, či nově se šířícím.

***Veronica triloba* (Opiz) Wiesb. [C2, -]**

- leg. Z. Vrubeš 1. 5. 2008 (herb. FMM)

Lokalita: Opavská pahorkatina (Zlatnická pahorkatina), Dolní Životice, násep u křižovatky ulic Hlavní

a Nádražní, 300 m n.m., WGS 84: N=49°53'50", E=17°46'32".

Ekologie: násep mezi komunikací a plotem

Krátký komentář k nálezu: Výskyt rozrazilu trojlaločného (*Veronica triloba*) v Moravskoslezském kraji patrně doposud nebyl znám. Zaregistrován byl na jaře roku 2008 v Opavské pahorkatině, v obci Dolní Životice. Zde byl spatřen a sbírán v intravilánu obce při zemědělském areálu v úvozu místní komunikace podél chodníku, kde rostl společně s druhy *Arabidopsis thaliana*, *Cerastium glomeratum*, *C. pumilum*, *Herniaria glabra*, *Sagina procumbens*, *Spergularia rubra*, *Stellaria media*, *Poa annua*, *Veronica arvensis*, *V. hederifolia* s. str. a *V. persica*, typickými jarními druhy pro sešlapávaná stanoviště a otevřené nezarostlé plochy.

Literatura

- Dančák M. (2001): 15. Rostliny. In: Pavelka J. & Trezner J. [eds.], Příroda Valaška (okres Vsetín), pp. 91-132, Český svaz ochránců přírody, ZO 76/06 Orchidea, Vsetín.
- Duchoslav M. & Hanáková P. (2002): Vegetace rákosin a vysokých ostřic (tř. *Phragmito-Magnocaricetea*) nivy Moravy v Hornomoravském úvalu. I. Ordinance, změny ve složení vegetace během 20. století, vegetace ř. *Phragmitetalia*. – Čas. Slez. Muz. Opava (A), 51: 243-258.
- (2003a): Vegetace rákosin a vysokých ostřic (tř. *Phragmito-Magnocaricetea*) nivy Moravy v Hornomoravském úvalu. II. vegetace ř. *Oenanthetalia aquaticae* a *Nasturtio-Glycerietalia*. – Čas. Slez. Muz. Opava (A), 52: 75-87.
- (2003b): Vegetace rákosin a vysokých ostřic (tř. *Phragmito-Magnocaricetea*) nivy Moravy v Hornomoravském úvalu. III. vegetace ř. *Magnocaricetalia*, závěrečná diskuse. – Čas. Slez. Muz. Opava (A), 52: 133-150.
- Hradílek Z. & Duchoslav M. (2007): Flóra a vegetace Národní přírodní rezervace Žebračka u Přerova. – Čas. Slez. Mus. Opava (A) 56: 193-226.
- Kučera J. & Váňa J. (2005): Seznam a červený seznam mechorostů České republiky (2005).- Příroda, Praha, 23: 1-104.
- Kubát K. et al. (2002): Klíč ke květeně České republiky.- Academia, Praha.
- Plášek V. (in litt.): Inventarizační průzkum mechorostů NPR Mionší.- ms, 2005. Depon in CHKO Beskydy, Rožnov pod Radhoštěm, 18 pp.
- Podpěra J. (1911): Květena Hané. Brno, 356 pp.
- (1925): Květena Moravy ve vztazích systematických a geobotanických. Část soustavná, svazek VI, část 2. – Práce Moravské přírodovědecké společnosti, sv. II, spis 10, Brno.
- Pokluda L. (1959): O květeně Přerovska. – Minulost Přerovska. Ročenka Okr. Vlastiv. Mus. J. A. Komenského v Přerově, (1957-1958): 34-52.
- Procházka F. [ed.] (2001): Černý a červený seznam cévnatých rostlin České republiky.- Příroda, Praha, 18: 1-166.
- Sedláčková M. & Plášek V. [eds.] (2005): Červený seznam cévnatých rostlin Moravskoslezského kraje (2005).- Čas. Slez. Muz. Opava (A), 54: 97-120.
- Švacha A. (1950): Předběžná zpráva o botanickém průzkumu Hlučínska.- Přírodov. Sbor. Ostrav. Kraje, 11, (4): 369-372.

Adresy autorů: Vítězslav Plášek & Šárka Cimalová, Ostravská univerzita, PřF,
Katedra biologie a ekologie, Chittussiho 10, CZ-710 00 Ostrava,
e-mail: vitezslav.plasek@osu.cz, sarka.cimalova@osu.cz